

usu troporum ac figurarum, præsertim sententiarum; quamvis acutis gaudeat sententiis & axiomatis.

Utitur Orator stylo tenui, in omni genere orationum, ut doceat, Judicem informet, factum exponat, mores instruat.

Lege Phædri Fabulas, Terentii Comædias, Ciceronis Orationes pro Quinctio & Flacco, ejusque Epistolas, Curtii aut Cæsaris Historiam? & quæ styli subtilis & acuti natura sit, facile deprehendes.

Questio 4. In quo consistit stylus temperatus?
 R. In dulci quadam mixtura styli gravis & tenuis. De hoc ita Quintilianus: *Medius hic modus & transitionibus crebrior, & figuris erit jucundior, egressionibus amerior, sententiis dulcis, lenior tamen, ut amnis lucidus, virentibus utrimque sylvis inumbratus.*

Hic dictionis character in orationibus panegyricis adhibendus est, iisque, quæ delectationem & leniores animi motus spectant.

Vide Orationes pro Lege Manilia, pro Marco Marcello & Archia Poëta, in quibus stylum planè floridum Cicero adhibuit.

C A P U T III.

D E

P A R T I B U S S I N G U L I S

E T

C O M P O S I T I O N E O R A T I O N I S.

ORatio quatuor necessariò constat partibus,
Exordio, Propositione (cui nonnunquam sub-

subjungitur *Narratio*, de qua in *progymnasmatibus* *Confirmatione*, quæ interdum *Confutatione* indiget, & *Peroratio*. Exordio præparamus auditorem; propositione rem proponimus, confirmatione eandem probamus, peroratione concludimus.

ARTICULUS I.

DE

EXORDIO ORATIONIS.

Questio I. Quid est Exordium?

R. Est Oratio animum auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem.

Comparatur autem animus auditoris tribus maxime rebus; si nempe eum benevolum, attentum, & docilem reddiderimus.

Benevolus redditur Auditor, vel à persona nostra, vel adversariorum, vel Judicum; vel ab ipsa causa.

A persona nostra, captatur benevolentia, si de nostris factis vel officiis, sine omni arrogancia dicimus; vel si prece & obsecratione humili utimur.

A persona adversariorum, si omnis invidia in eos traducitur.

A persona Judicum, si modestè laudentur ab ea virtute, quam intendit oratio: V. G. Clementiâ, si ad parendum miseris inducendi sunt.

A re ipsa, si causam nostram laudando extollamus, magnam fiduciam ostendamus.

Attentus redditur Auditor, si dicturum te de rebus magnis, inopinatis aut valde utilibus proponitis.

Docet

*Docilis efficitur, si aperte, breviter & distincte
status quæstionis proponatur.*

Quæstio 2. Quid vocatur Exordium abruptum?
R. Illud, in quo Orator non præparat auditorum animos, sed quodam velut impetu mentis abreptus dicere incipit, vel indignando, vel commiserando, vel in alium affectum prorumpendo. Eo casu Exordium ab abrupto fieri dicitur; habetque locum præsertim in invektivis orationibus, aut funebribus.

Ita Cicero in Catilinam incipit: *Quousque tandem abutere, Catilina! patientiâ nostrâ? &c.*

Et in Pisonem: *Jam ne vides, bellua! jam ne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? quamvis hîc deesse quippiam aliqui autument.*

De cætero in Exordiis affectus non nisi lenes adhiberi solent; ut paulatim incitetur animus auditorum.

Quæstio 3. Quænam sunt Exordii virtutes?

R. Prima virtus est, ut sit accuratum & singulari industria elaboratum, cui non desit oratorii numeri suavitas, & periodorum venustas.

2da, ut sit rei, de qua agitur, proprium: quale erit, si, ut ajunt, ex visceribus causæ, seu locis intrinsecis desumatur.

3tia, ut sit instructum sententiis; id est, præstantibus quibusdam veritatibus, aut veterum pronuntiatis.

4ta, ut sua sponte in propositionem influat.

Quæstio 4. Quænam sunt vitia Exordii?

R. Ea, quæ jam dictis virtutibus contraria sunt.

sunt. Et primò quidem; si sit nimis longum, nec satis elaboratum. 2dò si sit commune, & servire pariter adversario possit. 3tiò. Si tale sit, ut auditor nec benevolus, nec attentus nec docilis efficiatur.

Aristoteles & Quintilianus monent, in singulis orationum generibus esse proprium aliquid Exordio: in genere demonstrativo exordia maximè libera esse & longè à materia duci posse: in deliberativo sæpe nulla aut brevia adhiberi, cum Orator non veniat supplex ad Judicem, sed hortator atque auctor. In genere judiciali ex ipsis visceribus causæ exordium esse, Judicem conciliando & causæ nostræ utilitatem accersendo.

Questio 5. Quid agendum illi, cui deest materia pro Exordio?

R. Is advertat. quidquid in confirmatione poni potest, posse etiam poni in Exordio. Unde ex tota massa materiarum, quas collegit, ea, quæ efficaciora sunt, adhibeat in confirmatione; leviora verò, & quæ alibi commodè usurpari nequeunt, collocet aut reservet pro Exordio.

Ego, inquit Cicero L. 2. de orat. *Omnibus rebus consideratis, tum denique id, quod primum est dicendum, postremo loco soleo considerare, quo utar exordio? Nam si quando id primum invenire volui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare.*

ARTICULUS II.

DE PROPOSITIONE ORATIONIS.

Quid est Propositio orationis, & quales virtutes habere debet?

R. Propositio est brevis summa totius Orationis quâ scilicet exponit Orator, quid sit dicturus.

Unde semper brevis & perspicua sit oportet, ut Auditor illico totius orationis & scopum & substantiam intelligat.

Plerumque in duas aut plures partes dividitur, tum, quòd divisio claritatem afferat orationi, tum quòd memoriam & dicentis adjuvet & audientis; si partes singulæ eodem, quo propositæ fuerunt, ordine pertractentur.

Cicero Philip. 7. *Cur igitur pacem nolo? quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. Hæc tria dum explico, peto à vobis patres conscripti, ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiatis.*

Pro Muræna. *Intelligo Judices, tres accusationis partes fuisse; & earum unam in reprehensione vite, alteram in contentione dignitatis, 3tiam in criminibus ambitus esse versatam.*

Post propositionem, benevolentia auditorum peti solet ab Oratore, ut Cicero supra; *Peto à vobis patres conscripti! ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiatis.*

Advertendum præterea, quòd genus orationis,

quo ad nomen, à propositione dependeat; ut nimirum dicatur vel demonstrativi vel deliberativi generis oratio. V. G. Si in propositione dixeris, te ostensurum, fontem malorum esse superbiam; facies orationem generis demonstrativi; cavendumque erit in Epilogo, ne ad fugiendam superbiam horteris: è contrà verò si in propositione promittas, probaturum te, quòd vitanda sit superbia; oratio fiet generis deliberativi. Atque in Epilogo ad fugam superbiæ adhortari poteris.

ARTICULUS III.

DE

CONFIRMATIONE ORATIONIS.

Questio 1. Quid est Confirmatio Orationis?

R. Pars illa præcipua, in qua Orator rei propositæ fidem facit, vocatur confirmatio. Fidem autem facit per Argumenta in ordinem disposita, quod argumentatione efficitur, ut dictum toto cap. 1. libri hujus.

Questio 2. Quis inter varia Argumenta servandus est ordo, in oratione?

R. Ut, quod putatur fortissimum argumentum, primo loco, & ut ajunt, in fronte ponatur, quo faciliùs intellectus convincatur: Deinde *qua leviora sunt*, medium locum occupent: *Excellentissimum* verò statuatur in fine.

Illud dici potest excellentissimum, quod maximè tangit præsentis auditores, atque apud hos plurimum momenti ac plausûs creditur habiturum. Verùm sicut peritus belli dux, ut hostem expugnet,

non

non tantum exercitum universum in aciem disponit, sed singulas etiam legiones ac cohortes, eo ordine ac loco statuit, ut alix ab aliis fulciantur & adjuventur, ita Orator probationes singulas & argumenta singula eo modo disponere debet, ut priora à posterioribus roborentur & confirmentur. Crescere enim semper debet oratio, usque dum ad summum pervenerit.

Questio 3. Quid Agendum, si Confirmatio plures habeat partes?

R. Singulæ per ordinem dilucidè proponantur, tractentur, roborentur, absolvantur; neque enim inter se misceri debent, sed ab una parte ad alteram gradus faciendus est; idque per particulas idoneas & certas transitionum formulas, quibus & partes confirmationes inter se, & probationum alix cum aliis connectantur.

Questio 4. Quænam illæ sunt transitionum formulæ?

R. Sequentes, alixque similes.

Sit V. G. probandum, Eloquentiam esse utilem & honestam: hoc modo transibis, à parte unâ ad alteram.

Hactenus de utilitate Eloquentia: nunc illius dignitatem atque honestatem cognoscite.

Utilitatem vidimus, dignitatem expendamus:

Utilitas Eloquentia, ut equidem arbitror, nunc satis perspecta est: ad honestatem illius anhelat & properat oratio.

Nunc expectare videmini, ut de Eloquentia dignitate quadam in medium proferam.

Reliquum est, ut oratio velis remisque omnibus in Eloquentia dignitatem excurrat.

*Sed quid tanto tempore de Eloquentia utilitatibus dis-
fero? ad dignitatem illius deveniamus.*

Huc referri possunt transitiones illæ, quæ de
Christi partibus inter se nec tendis afferentur.

ARTICULUS IV. DE CONFUTATIONE.

Pars illa orationis, qua adversariorum argumenta
& objectiones refellimus atque diluimus, Con-
futatio vocatur, utiturque hæc eodem fonte in-
ventionis, quo confirmatio; propterea quod
quibus ex locis aliqua res confirmari potest, iis-
dem ex locis possit infirmari & confutari.

Questio 1. Quis ordo servandus est in confu-
tandis adversariorum argumentis?

R. Contrarius ferè; qui in confirmatione: primò
enim confutantur argumenta, quæ infirma aut
mediocria sunt: deinde quæ fortissima judicantur:
denique facillima, in quibus maximè triumphatu-
rus videatur Orator.

Potest tamen servari etiam is ordo in refellendo,
quem adversarius tenuit in objiciendo.

Questio 2. Quot modis fit Confutatio?

R. Juxta Quintilianum L. 4. c. 13. modis
tribus, nimirum *negando*; *redarguendo*, & *ele-
vando*.

Questio 3. Quomodò confutamus *negando*?

R. 1. Si rem ab adversario allatam simpli-
citer negamus.

Cicero pro Quinct. *Negamus te bona Quinctii,
Sexte Navi! possedisse, ex edicto pratoris.*

2. Si crimen ab ejus persona, quem defendimus, alienum ostendimus.

Pro Rosc. *Patrem occidit Sextus Roscius. Qui homo? adolescentulus corruptus, & ab hominibus nequam inductus; annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet sicarius, homo audax & saepe in cade versatus. At hæc ab accusatore ne dici quidem audistis.*

3. Si factum negemus ab adjunctis loci, temporis aliisque circumstantiis. Hac industria, confutat Cicero argumenta contra Milonem allata.

Questio 4. Quomodo confutamus redarguendo?

R. 1. Si, quod adversarius attulit, esse dubium fictum, aut non probabile ostendamus.

Pro Roscio. *Exheredare pater filium cogitabat. Mitto querere, quæ de causa? quero, qui scias?*

Pro Cluentio. *Jam verò illud quàm non probabile, quàm inusitatum, Judices, quàm novum, in pane datum venenum? faciliusne potuit quàm in poculo? latentius potuit abditum aliqua in parte panis, quàm se totum collique factum in patrone esset?*

2. Si pugnantia dixisse vincatur adversarius.

Pro Roscio. *Vides, Eruci, quantum distet Argumentatio tua abs re ipsa atque à veritate: quod consuetudine patres faciunt, id quasi novum reprehendis: quod benevolentia fit, id odio factum criminariis: quod honoris causa pater filio concessit, id eum supplicii causa fecisse dicis.*

3. Si crimen in adversarios detorqueamus, quod Cicero frequenter. Aut si objectiones tanquam nullius momenti contempnamus, vel etiam risu & facetiis explodamus. Quam arte Cicero L. Flaccum severitati Judicum eripuit.

Questio 5. Quomodo confutamus elevando?
 R. Quando rem, quæ negari non potest, extenuamus, atque emollimus. Ita Cicero, cum Cælii luxuriam negare non posset, vitium temporis potius quàm hominis esse dixit, concedendam esse aliquid ætati &c.

ARTICULUS V. DE PERORATIONE.

Questio 1. Quid est Peroratio?

R. Est artificiosus orationis exitus, sive, est extrema pars orationis, in qua id, quod totâ oratione intendit Orator, majore vehementiâ & contentione evincere atque obtinere nititur.

Unde in hac parte omnibus armis eloquentiæ pugnandum est, ut expugnentur animi, & eò, quò vult Orator, flectantur, seque ultro dedant.

Atque ob hanc rem, non minore, quàm exordium, industriâ elaborari debet peroratio, quòd ea, quæ tunc dicuntur, mentibus auditorum maxime adhærescant, & res plerumque ab exitu & fine probentur.

Questio 2. Quot partibus constat peroratio?

R. Juxta Ciceronem, partibus tribus: Enumeratione dictorum, Amplificatione, & Affectu. Hæc enim tria Oratori omnino necessaria sunt, ut dominetur animis, & apicularum more, quæ mel in ore gerunt, spiculum à tergo infigat.

Questio 3. Quid est Enumeratio, & quomodo instituenda?

R. Enumeratio est rerum fusè dictarum brevis summa & artificiosa repetitio. Hujus duo sunt tempora; primum, si memoriæ auditorum diffidimus

mus : alterum , si argumenta in unum collecta vim habitura sint majorem.

Cicero pro Lege Manil *Quare cum & bellum ita necessarium sit ; ut negligi non posset ; ita magnum , ut accuratissime sit administrandum : & cum ei Imperatorem proficere possitis , in qua sit eximia belli scientia , singularis virtus & clarissima auctoritas , egregia fortitudo , dubitabitis Quirites ! quin hoc tantum bonum , quod à Diis immortalibus oblatum & datum est , in rempubl. conservandam atque amplificandam conferatis ?*

Ex quo exemplo liquet , in peroratione non nisi summa argumentorum capita , cum ornatu , delibanda esse , ac eo quidem ordine , quo in confirmatione allata fuerunt ; cavendumque imprimis , ne longiore repetitione , altera oratio esse videatur.

Questio 4. Quæ amplificatio , & qui affectus in peroratione adhibendi sunt ?

R. Observanda sunt ea , quæ L. 1. c. 2. dicta sunt. Cum verò Orator postremâ hac parte edspectet , ut auditores non modo benevoli se dedant , sed etiam repugnantes trahantur ; hinc omnes affectus primùm in Oratore ipso , dein & in auditoribus , ubi res exigit , concitandi erunt. Quapropter amplificationes gravissimæ per hypotiposes , exclamations , definitiones conglobatas &c. hinc si usquam aliàs , adhibendæ erunt.

ARTICULUS VI.

DE

MODO COMPO- NENDI ORATIONEM.

Quanquam res ista exemplis potiùs ac diligenti lectione Orationum Ciceronis , quàm præceptis

ceptis multis perdisci possit; non parùm tamen proderit, si compositurus orationem sequentia animadvertat.

1^{mò} Et ante omnia, Crinomenon seu statum quæstionis rectè intelligat.

2^{dò} Scopum orationis certum sibi præfigat, ad quem argumenta omnia dirigat: quidquid verò ad scopum istum non spectat, tanquam otiosum, & noxium respuat. V. G. Si de Ebrietate dicendum sit, vide, cum multa dici de illa possiat, quid potissimum dicere velis.

3^{tiò}. Si V. G. dissuadere vis adolescentibus Ebrietatem, quære ex te, cur adolescentibus vitanda sit ebrietas? & mox ingens sylva argumentorum materiarumque huc spectantium occurret, ut, quòd sit turpis & noxia, quòd hominèm bestiis similem faciat, quòd rixas, bella, cædes excitet &c. quæ obiter in chartam conjicienda erunt.

4^{tiò} Ex his optimas rationes selige pro confirmatione.

5^{tiò}. Argumenta omnia in ordinem dispone, vel syllogismo, vel enthymate vel alio argumentandi genere, secundùm dicta superiùs: propositiones verò singulas vide quibus modis & figuris efferre, quomodò exornare atque amplificare possis. Hæc pariter annota.

6^{tiò}. Priusquam manum compositioni admoveas; fac tibi totius orationis rudem quandam ideam, & quasi Synopsin, quam ante oculos habeas; semper respicias inter componendum, ne à scopo atque à materia aberres.

7^{mò} Habitâ orationis ideâ, singulas ejus partes ordine elabora; quanquam, ut dictum est, exordium in finem rejici possit.

FINIS LIBRI II.

Sequitur Liber tertius.